

Bediüzzaman'ın Dil ve Üslub Yönü

Ali EREN

Giriş

Kavramsal Çerçeve

a. Dil ve Üslub Tanımları

Dil, düşünce ve meramı ifade ederken kullanılan ses işaretlerinin bütünüdür.^[1] İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.

İnsanlar duygularını düşüncelerini birbirlerine nakletmek meramlarını birbirlerine anlatmak için, dil denilen vasıtaya başvururlar.^[2]

Dilin en önemli misyonu iletişim aracı olmasıdır. Allah (c.c), iletişimin en zengin argümanlarıyla sağlayan dil olması hasebiyle Arapça'yı Kitabının dili olarak seçmiştir.

[1] İbn Cinni Ebu'l-Fadl Osman, el-Hasâis, Mısır, 1952, I, 33; Cemalüddin b. Muhammed İbn Manzur, Lisani'lArab, Beyrut 1990, XV, 251 vd.

[2] Ergin Muharrem, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1962, s. 3.

İstemeli bildirme,
muhatabın
söylenecek
söz hakkında
tereddüdü olduğu
düşüncesiyle
onun durumuna
uygun söylenmesi
lazım gelen
sözdür.

‘Üslûb’, bir şeyi bir yer veya şahıstan gizlice almak, zorla elinden çekmek ve hızlı bir şekilde kaçmak anlamındaki (s-l-b) fiil kökünden türemiştir.^[3] Lügatte ‘uzanan yol, çeşit, vecih, mezhep ve konuşmacının konuşması sırasında izlediği yol ve hurma ağacının dizesi’ gibi manalara gelir.^[4] İstilah olarak, konuşmacının lafızlarını seçip sözünü oluştururken izlediği söz yolu ve kullandığı metodudur.^[5]

b. Dili Kullanma Üslubu

Dilde üslub muktezaya göre söz irad etmenin en önemli unsurudur.

Normalde konuşan kişinin her hangi bir konu hakkında muhataba yönelteceği sözün, imkân dâhilinde ihtiyaca göre olması belagatin bir gereği- dir. Buradan hareketle muhatabın durumuna göre îrad edilecek söz üçe ayrılır:

1. İbtidâi Kelâm:

İbtidâi bildirme, söylenecek söz hakkında tereddüdü olmadığı bilinen muhatabın durumuna uygun söylenmesi gereken sözdür. Muhatabın zihninde, kendisine söylenen sözdeki hüküm ile ilgili bir tereddüd yok ise, cümlede, hükmü pekiştiren her hangi bir te’kide ihtiyaç duyulmaz. Örnek: (الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) ‘Mal ve oğullar dünya hayatının süsüdür.’^[6] Ayette geçen mal ve oğulların dünya hayatının süsü olması hükmü muhatap tarafından itiraz ve şüpheyle karşılanmadığından burada ibtidâi kelâm meydana gelmiştir.

2. Talebî Kelâm:

İstemeli bildirme, muhatabın söylenecek söz hakkında tereddüdü olduğu düşüncesiyle onun durumuna uygun söylenmesi lazım gelen sözdür. Eğer muhatabın zihninde kendisine söylenen sözdeki hüküm hakkında şüphesi varsa, o hükmü bir te’kid ile güçlendirmesi güzel olur.

وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ
فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ‘Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi: Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim, dedi.’^[7] Ayette şehrin öbür ucundan gelen kişi Hz. Musâ’nın (as) şüphe edeceğini göz önüne alarak sözünü (إِنَّ) ile pekiştirmiştir.

[3] Firûzâbâdi Mecduddin Muhammed b. Ya’kûb, el-Kâmûsü’l-Muhît, Müessesü’l-Risâle, 8. Baskı, Beyrut, 2005, s. 97.

[4] İbn Manzûr Ebu’l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükrim b. Ali, Lisânu’l Arab, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut, 1999, VI, 319.

[5] Fadl, Salah, İlmu’l-Üslûb, Dâru’ş-Şurûk, Kahire, 1998, s. 94.

[6] Kehf, 46.

[7] Kasas, 20.

3. İnkârî Kelâm:

İnkâr bildirme, söylenecek sözü kesinlikle inkâr edeceği bilinen muhatapın durumuna uygun söylenmesi lazım gelen sözdür. Eğer muhatap kendisine söylenen sözdeki hükmü kabul etmiyor, inkâr ediyorsa, bu durumda da hükmün inkârî ölçüsünde bir veya birden çok te'kîd ile pekiştirmek gerekir.

Meâni ilminin konuları içerisinde ele alınan Haber Cümlesinin Durum ve Çeşitleri kapsamında değerlendirilen bu üç ayrı tür muhatap kitlenin konumuna göre Üslûb-u mücerred, Üslûb-u müzeyyen ve Üslûb-u âlî olmak üzere üç kısma ayrılır.

Bediüzzaman da Muhakemât adlı eserinde de bu mevzuya temas ederek üslubu üç kısma ayırmaktadır:

“Birincisi: Üslûb-u mücerredir. Seyyid Şerif’in ve Nasıruddin Tûsî’nin sade olan ma’raz-ı kelâmları gibi.

“İkincisi: Üslûb-u müzeyyendir. Abdülkâhir’in ‘Delâilü’l-İcâz’ ve ‘Esrâr’ul-Belâğâ’sındaki müşa’şa ve parlak kelâmı gibi.

“Üçüncüsü: Üslûb-u âlidir. Sekkâkî ve Zemahşerî ve İbn Sina’nın bazı muhteşem kelâmları gibi.”^[8]

Bediüzzaman’ın Dili ve Onu Kullanma Üslubu

Bediüzzaman Arapça, Farsça, Türkçe ve Kürtçe’yi konuşup yazabilecek derecede bilmektedir. Eski Said döneminde elde ettiği kesbi bilgisi ile dönemin hem sosyal hem de dinî birikim adına kültürel elit seviyesinde bir şahsiyettir. Kullanmış olduğu dil âlim, ârif ve hakim unsurlarıyla öne çıkar. Ana dili Kürtçe olmasına rağmen Eski Said dönemi bazı eserlerini istisna tutacak olursak Anadolu Türkiye’sinde hâkim olan dilin ehemmiyetini öne çıkararak özellikle Türkçe yazmayı hedeflemiş, hemen hemen bütün eserlerini de bu dille kaleme almıştır.

Bediüzzaman’ın kullanmış olduğu dilin üslubu da aynen yukarıda işaret ettiğimiz üzere hitap ettiği kesime göre şekillenmektedir.

Bunlar; ilki Eski Said döneminde kaleme aldığı ve hedef kitlenin Osmanlı elit tabakası diyebileceğimiz okumuş kimseler, diğeri de Yeni Said döneminde özellikle imanî hakikatler karşısında zaafa uğramış halk kesimi olmak üzere iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

Aslında her iki kesim için kullandığı dil Osmanlı Türkçesi olup Bediüzzaman’ın zengin dil müktesebatının bir yansıması olarak muhteşem denilebilecek unsurlar taşımaktadır. Ancak Eski Said dönemi dili diğeri-ne kıyasla çok daha ilmî ve tabir caizse ağdalı bir dildir. Bu döneme ait

*Bediüzzaman
Arapça, Farsça,
Türkçe ve
Kürtçe’yi konuşup
yazabilecek
derecede
bilmektedir. Eski
Said döneminde
elde ettiği kesbi
bilgisi ile dönemin
hem sosyal hem
de dinî birikim
adına kültürel elit
seviyesinde bir
şahsiyettir.*

[8] Muhakemat, 98.

Bediüzzaman'ın dili onunla mülâki olmayan kimselere şahsiyeti hakkında bilgi verebilecek kendisine has bir yapıdadır.

eserlerinde öne çıkan en önemli özellik îcâzdır. Meramını neredeyse son derece muhtasar ifadelerle aktarmaya çalıştığı gözlemlenmektedir.

Yeni Said dönemi dili ise avam ağırlıklı muhatap kitlesi ile temsil ağırlıklı ve yer yer tekrarlarla vurgulanan bir yapıdadır. Bu döneme ait eserlerinde öne çıkan hususiyetler geniş denebilecek ibareler, şerhler, tafsilatlar, alt alta sıralanan çok sayıda taksimatlar, teşbihler şeklinde sıralanabilir.

Bediüzzaman'ın Kullandığı Dil Üslubunun Genel Karakteristik Özellikleri

Bediüzzaman'ın kullandığı dil üslubunun genel karakteristik hususiyetlerini başlıklar altında şöyle sıralayabiliriz:

a. Bediüzzaman'ın dili onunla mülâki olmayan kimselere şahsiyeti hakkında bilgi verebilecek kendisine has bir yapıdadır.

b. Seçmiş olduğu kelimeler derin hayal gücünü olabildiğince yansıtabilecek mahiyettedir.

Örneğin “Hem bu sâfi, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve fevkalâde süratli ecrâmıyla muntazam bir ordu.. ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması vaziyetini göstermek cihetiyle, senin rubûbiyetinin haşmetine ve her şeyi îcad eden kudretinin azametine zâhir delâlet.. ve hadsiz semâvâtı ihata eden hâkimiyetinin ve her bir zihyatı kucağına alan rahmetinin hadsiz genişliklerine kuvvetli işaret.. ve bütün mahlûkat-ı semâviyenin bütün işlerine ve keyfiyetlerine taalluk eden ve avucuna alan, tanzim eden ilminin her şeye ihatasına.. ve hikmetinin her işe şümûlüne şüphesiz şehâdet ederler. Ve o şehâdet ve delâlet o kadar zâhirdir ki; güya yıldızlar, şahit olan göklerin şehâdet kelimeleri ve teccüm etmiş nuranî delilleridirler... Hem semâvat meydanında, denizinde, fezasındaki yıldızlar ise; mutî neferler, muntazam sefineler, harika tayyareler, acâib lâmbalar gibi vaziyetiyle senin saltanat-ı ulûhiyetinin şâşaasını gösteriyorlar. Ve o ordunun efradından bir yıldız olan güneşimizin seyyârelerinde ve zeminimizdeki vazifelerinin delâlet ve ihtarıyla güneşin sâir arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, âhret âlemlerine bakarlar ve vazifesiz değiller; belki bâkî olan âlemlerin güneşleridirler.”^[9] gibi ifadeler hayal gücü ve zenginliğinin şahıskası türünden sözcüklerdir.

c. Kullandığı dil; anlam, ahenk ve sıralama yönleriyle kusursuz, anlamda kapalıktan ve lehçe bozukluğundan uzak, telaffuz güçlüğünden arınmış, amaca uygun olarak açık ve düzgün bir biçimde yansıtan fesahat unsurları barındırmaktadır.

Örneğin aşağıdaki şu ifadeleri okuyalım:

“Gayet lütufkâr ve ihsanperver ve gâyet keremkâr ve Rubûbiyetperver bir Hakîm-i Müdebbir'in tedbiriyle rûzgâra biner ve dağlar gibi yağmur

hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, gözyaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir ve sünger gibi bahçelerine su serper ve zemin yüzünü yıkayıp temizler.”^[10]

d. Mantık kuramlarını olabildiğince yerinde kullanarak muhatabı iknâ eden hususiyete sahiptir.

Örneğin ‘Ey şiddet-i zuhurundan gizlenmiş ve ey azamet-i kibriyâsından ihtifâ etmiş olan Kadîr-i Zülcelâl!’^[11]

Ey Rahmân-ı Rahîm! Ey Sâdıku’l-va’dî’l-emîn! Ey Mâlik-i yevmi’d-dîn!

Senin Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) tâlimiyle ve Kur’ân-ı Hakîm’inin irşadıyla anladım ki: Madem kâinatın en müntehap neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehap hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehap kısmı zîşuurdur... ve zîşuurun en câmîi insandır.. ve bütün kâinat ise hayata musahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zihayatlar, zîruhlara musahhardır; onlar için dünyaya gönderiliyorlar... ve zîruhlara, insanlara musahhardır; onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar, fıtraten Hâlık’ını pek ciddi severler ve Hâlık’ları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirebilir.. ve insanın istidadı ve cihâzât-ı mâneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuur, bütün kuvvetiyle bekâ istiyor.. ve lisani, hadsiz dualarıyla bekâ için Hâlık’ına yalvarıyor.

Elbette ve her hâlde, o çok seven ve sevilen ve mahub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adâvetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir! Belki, başka bir ebedî âlemde mesûdâne yaşaması hikmetiyle bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir. Ve insana tecellî eden isimlerin, bu fâni ve kısa hayattaki cilveleriyle âlem-i bekâda onların aynası olan insanların, ebedî cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler.^[12] gibi ifadeler Cenabı Hakkın varlığını muhatabın hem akıl, hem mantık hem de de varsa vicdanını susturacak niteliktedir.

e. Bediüzzaman’ın dili akıl, kalp ve ruhun engin/zengin hissiyatını öne çıkaran dinî bir yapıda Kur’ân dilidir, denebilir.

Seçmiş olduğu lafızlar Kur’ânî tabir ve ıstılahlarla zenginleştirilmiş mesaj yüklü kelimelerdir. Cemil Meriç’in benzetmesiyle tahkiki imanın birer kalesi hükmündedir.

Bu itibarla seçmiş olduğu kelimeler statik değil tam tamına pozitif enerji yüklü, ruhlular bir yapıdadır. Zira din dili ulvî derinliğiyle de kalbe hitap ederken muhtevasıyla da akla da hitap etmektedir.

[10] Nursî Said, Şualar

[11] Nursî Said, Münacat

[12] Nursî Said, Münacat

Mantık kuramlarını olabildiğince yerinde kullanarak muhatabı iknâ eden hususiyete sahiptir.

*Kullanmış
olduğu dil,
Bediüzzaman'ın
zengin belâği
alt yapısının bir
tezahürü olarak
hemen hemen
birçok edebî
sanatı da içinde
barındırmaktadır.*

f. Eserlerinde kullanmış olduğu kelime ve tabirler işlemiş olduğu konuyla doğrudan irtibatlı ve neredeyse onları lafızlarla da izah edici mahiyettedir.

'Bu camid, hayatsız, şuursuz, mütemadiyen çalkanın, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zahiri suretiyle vücud da gelen yüzbinler hakîmane ve rahîmane ve san'atkârane işler ve ihsanlar ve imdadlar bilbedahe isbat eder ki: Bu çalışkan rüzgârın ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok, belki gayet Kadir ve Âlim ve gayet Hakîm ve Kerim bir âmirin emriyle hareket eder.

Güya herbir zerresi, herbir işi bilir ve o âmirin herbir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden herbir emr-i Rabbanîyi dinler, itaat eder ki; bütün hayvanatın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebatatın telkîhine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ü idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr ü seyahatına ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumuza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerrelere birbirinin misli iken, zemin yüzünde yüzbinler tarzda bulunan Rabbanî san'atlarda kemal-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum. Demek *وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ* âyetinin tasrihiyle, rüzgârın tasrihiyle hadsiz Rabbanî hizmetlerde istimal ve bulutların teshiriyle hadsiz Rahmanî işlerde istihdam ve havayı o surette icad eden, ancak Vâcib-ül Vücut ve Kadir-i Külli Şey ve Âlim-i Külli Şey, bir Rabb-i Zülcelali Ve-I İkrâm'dır der, hükmeder.^[13]

g. Bediüzzaman'ın dikkat çekici bir diğer hususiyeti de seçmiş olduğu kelimeler için aynı cümlede ayrı bir 'iç sözlüğü' denebilecek müteradiflerini de zikrediyor olmasıdır.^[14]

h. Kullanmış olduğu dil, Bediüzzaman'ın zengin belâği alt yapısının bir tezahürü olarak hemen hemen birçok edebî sanatı da içinde barındırmaktadır.

Eserleri, belâğatın beyân, meâni ve bedî'i alt başlıkları içinde teşbih, istiâre, mecâz, kinâye, leff-u neşr, tezat, tedellî, insicam, cinas örnekleriyle ahenk içindedir.

i. Bediüzzaman şair olmamakla birlikte eserlerinde neredeyse bir şair maharetiyle kaleme almış olduğu şiir veya 'şüirimsi nesir' denebilecek türden örneklerle doludur.

Bediüzzaman'ın özellikle bazı eserleri lâfızdan ziyade mânâyı öne çıkaran manzum bir nesri çağrıştırmaktadır. Bir cihetle şiir dahi denebilecek

[13] Nursî Said, Şualar

[14] Bkz. Nursî Said, Sözlür, 508, 620, 624, 627.

üslubuyla satır aralarında âdeta kâinatın bağrından kopup gelen musiki nağmelerinin alçalıp yükselen ritmi hissedilir.

Mizacının bir yansıması da diyebileceğimiz şiirin kafiye, vezin gibi satsal çeperlerine boyun eğmezken yeri geldiğinde de tamamen doğal olduğu apaçık anlaşılan bir üslup içinde kendiliğinden dökülen mevzun bir türe dönüşür.

Zira şiir büyük hakikatleri aktarmada bazen anahtar rolü oynasa da, o hakikatleri olduğu gibi yansıtmada hep aciz kalacaktır. Bu cihetle Bediüzzaman'ın kullandığı dil bir şiir değil ancak şiir tadında nesirimsi; nesir değil, ancak nesir görüntüsünde şiirimsiliği ile adeta Kur'ân'ın dil üslûbunu yansıtmaktadır.

Ona göre lafızperestlik bir hastalık olup, mana lafza tabi olmamalıdır:

“Lafız-perestlik nasıl bir hastalıktır; öyle de, suret-perestlik, üslûp-perestlik ve teşbihperestlik ve hayal-perestlik ve kafiye-perestlik, şimdi filcümle, ileride ifrat ile, tam bir hastalık ve mânâyı kendine feda edecek derecede bir maraz olacaktır. Hatta bir nükte-i zarafet için veya kafiyenin hatırı için, çok edip, edepte edepsizlik etmeye şimdiden başlamışlardır.

Evet, lafza ziyet verilmeli, fakat tabiat-ı mânâ istemek şartıyla. Ve suret-i mânâyı haşmet vermeli, fakat meâlin iznini almak şartıyla. Ve üslûba parlaklık vermeli, fakat maksudun istidadı müsait olmak şartıyla. Ve teşbihe revnak vermeli, fakat matlubun münasebetini göze almak ve rızasını tahsil etmek şartıyla. Ve hayale cevelân ve şâşaa vermeli, fakat hakikati incitmemek ve ağır gelmemek ve hakikate misal olmak ve hakikatten istimdat etmek şartıyla gerektir.”^[15]

Aşağıdaki örnekler Bediüzzaman'ın şiir olarak değerlendirdiğimiz ifadelerine me'haz olabilir:

“Bırak ey biçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.

Zira feryad belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ-ender, atâ-ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ-ender, fenâ ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.”^[16]

***

[15] Nursî Said, Muhakemat, Unsuru'l-Belâgat

[16] Nursî Said, Lemalar

Bu cihetle Bediüzzaman'ın kullandığı dil bir şiir değil ancak şiir tadında nesirimsi; nesir değil, ancak nesir görüntüsünde şiirimsiliği ile adeta Kur'ân'ın dil üslûbunu yansıtmaktadır.

Özellikle aşağıdaki örnek dinleyene defalarca ‘Subhanallah, Allahu Ekber’ dedirtecek ifadelerdir:

*“Bak kitab-ı kâinatın safha-yı renginine
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim, çeşm-i dil erbabına.
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tabrir eylemiş.
Bak ne mu’ciz-i hikmet, iz’an-rubâ-yı kâinat.
Bak ne âli bir temâşâdır fezâ-yı kâinat.
Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.
Hep beraber nutka gelmiş, bak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl’in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efsânız, vücûd-u Sâni’ a
Hem vahdete, hem kudrete şahitleriz biz!..
Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Bu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..
Tübâ-yı hilkatten semâvât şikkına,
Hep Kehkeşan ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl’in dest-i hikmetiyle takılmış,
Binler güzel meyveleriz biz!..
Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevûâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..
Bir Kadîr-i Zülkemâl’in, bir Hakîm-i Zülcelâl’in
Birer mucize-i kudret, birer hârîka-yı sanat-ı hâlkâne,
Birer nadire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..
Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..*

*Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetlerimiz biz!..
Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musabharız;
Müsebbihiz, zikrederiz âbidâne.
Kebkeşan'ın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..^[17]*

j. Bediüzzaman'ın dil hususiyetlerinden öne çıkan belki de en önemli tarafı Kur'ân ahlakının yansması olarak sözü batılı zikretmeksizin irad etmesidir.

Malumdur ki yaratmış olduğu insanın zayıf taraflarını en iyi bilecek olan Cenab-ı Hak'tır. Bu noktadan hareketle ona zaafını bertaraf edecek onu güçlendirecek öğretileri salık verir. İnsan farkına bile varmadığı nice zararlı hücumlara maruz bir hayat sürdürmektedir. Küçük büyük her günah kendi nispetinde insanı kalbinden yaralar. Bunlara şeytâni oklar da denebilir. Şahid olduğu hadiseler, işittiği duyular, ağzından çıkan lafızlar, hatta yerine göre iç dünyasında geçirdiği hayâlât bile insanı hırpalayabilir. Zihin kirlenmesi de bu tür bir insanın farkına varmadığı bir zaafıdır. Haddi zatında çok değerli ve âli olan ruhunun hakikate uzanmaya istidatlı kolu-kanadı ağzından çıkan bir lafız veya kulağına düşen bir sözcük ile kırılabilir. Hayali bulanır. Hakikatin ışık tayflarını sezemez olur. Onun içindir ki Kur'ân-ı Kerim açıkça söylenmesi mahzurlu olan duygu ve düşünceleri, müstehcen ifadeleri, alay ve hakaret gibi maksatları taşıyan sözleri gizli söylemeye gayret etmiş, zaaf ile mâlul olmuş insanı bir çeşit korumaya almıştır. Bediüzzaman da aynı üslup içinde kullanmış olduğu malzeme de tabir caizse kuyumcu terazisi hassasiyeti içinde özenle seçilmiş malzemelerdendir.

Sonuç

Bediüzzaman Arapça, Farsça, Türkçe ve Kürtçe'yi konuşup yazabilecek derecede bilen bir şahsiyettir.

Tahsil hayatında elde ettiği kesbi bilgisi ile dönemin hem sosyal hem de dinî birikim adına kültürel elit seviyesine ulaşmıştır.

Kullanmış olduğu dil âlim, ârif ve hakim unsurlarıyla öne çıkar. Ana dili Kürtçe olmasına rağmen Eski Said dönemi bazı eserlerini istisna tutacak olursak hitap ettiği Anadolu insanına Türkçe yazmayı hedeflemiş, hemen hemen bütün eserlerini de bu dille kaleme almıştır.

Bediüzzaman'ın kullanmış olduğu dilin üslûbu da hitap ettiği kesime göre ilki Eski Said döneminde kaleme aldığı ve hedef kitlenin Osmanlı elit tabakası diyebileceğimiz okumuş kimseler, diğeri de Yeni Said döneminde

[17] Nursî Said, Mektubat, Dördüncü Mektup.

Bediüzzaman'ın dil hususiyetlerinden öne çıkan belki de en önemli tarafı Kur'ân ahlakının yansması olarak sözü batılı zikretmeksizin irad etmesidir.

özellikle imani hakikatler karşısında zaafa uğramış halk kesimi olmak üzere şekillenmektedir.

Aslında her iki kesim için kullandığı dil Osmanlı Türkçesi olup Bediüzzaman'ın zengin dil müktesebatının bir yansıması olarak muhteşem denilebilecek unsurlardan oluşur. Ancak Eski Said dönemi dili diğerine kıyasla çok daha ilmi, birçok edebî sanatı da içinde barındıran ağır bir dilken Yeni Said dönemi dili avam ağırlıklı muhatap kitlesi ile temsil ağırlıklı ve yer yer tekrarlarla vurgulanan bir yapıdadır.

Üslubunda önce çıkan hususlar içerisinde derin hayal gücünü olabil-
diğince yansıtılabilen tasvir özelliği, akıl, kalp ve ruhun zengin hissiyatını
öne çıkaran dinî bir yapıda oluşu, kullanmış olduğu kelime ve tabirlerin
işlemiş olduğu konuyla doğrudan irtibatlı ve neredeyse onları lafızlarla da
izah edici oluşu, muhatabı ikna edici mantık kuramlarını maharetle kullandığı,
anlam, ahenk ve sıralama yönleriyle kusursuz, şair olmamakla birlikte
neredeyse bir şair maharetiyle ifade edişi şeklinde sıralanabilir.

